

اسرار کائنات

نویسندگان: اولگ گرابر، مارکوس ہاتستین، پیترو دلپوس، جیمز استیل، ون بیستہول، شیلا بلر، جانان بلوم، صبیحہ فاستر، ریچارد اتینگھاوسن، ولکمار اندرلین، جولیا گونلا، سیبیل مازوت، ویگنوریا مینک برگ، ناتاشا کویش، سرگنی شلمنیزکی، کارل جی دوری، جواکیم گیرلیکس، فیلیپا وُقان، ماریان باروکاند، الموت ون گلابیس، آنت ہاگدورن

ترجمہ اکرم قیطاسی

فهرست

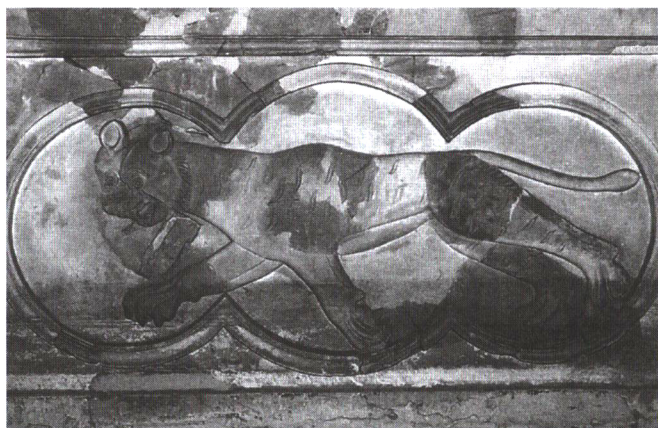
- ۰۰۷ مقدمه مترجم
- ۰۰۹ هنر و فرهنگ در جهان اسلام
- ۰۲۵ معماری اسلامی به عنوان یک زمینه تحقیق تاریخی
- ۰۳۱ مسجد
- ۰۳۵ معماری
- ۰۵۹ تزیینات ساختمانی
- ۰۶۵ عراق، ایران و مصر در دوره عباسیون
- ۰۸۱ معماری افریقای شمالی
- ۰۹۳ تونس و مصر
- ۱۰۱ معماری فاطمیون
- ۱۲۱ سوریه، فلسطین و مصر؛ عباسیون، ممالیک و صلیبیون
- ۱۳۹ قاهره، چهره متغیر یک پایتخت
- ۱۵۹ اسپانیا و مغرب
- ۱۹۳ معماری مرابطون در مغرب
- ۲۳۹ مغرب؛ از مراکش تا تونس
- ۲۵۹ نخستین امپراتورهای شرق؛ غزنویان و غوریان
معماری آسیای مرکزی و آسیای صغیر؛
- ۲۷۷ سلجوقیان کبیر، سلجوقیان آناتولی و خوارزمشاهیان

- ۳۱۵ انواع معماری اسلامی
- ۳۱۹ معماری اسلامی با کاربردهای مختلف
- ۳۲۳ معماری سلجوقیان آناتولی
- ۳۴۷ مغول‌های دوره اسلامی؛ از حمله مغولان تا ایلخانیان
- ۳۶۵ آسیای مرکزی؛ تیموریان، شیبانیان و خانزاده‌ها
- ۳۸۷ معماری بخارا و سمرقند در قرون ۱۶-۱۷ م. و خوارزم در قرون ۱۸-۱۹ م.
- ۴۰۹ کاشی‌کاری به عنوان تزیینات معماری
- ۴۱۹ شبه‌قاره هند؛ از سلطان نشین‌ها تا امپراتوری مغول
- ۴۴۹ باغ به عنوان تصویر بهشت
- ۴۵۹ ایران؛ دوره صفویان و قاجاریان
- ۴۹۱ معماری امپراتوری عثمانی
- ۵۲۷ اسلام در عصر جدید
- ۵۳۷ معماری برای جوامع اسلامی امروز

ترکیب جوامع اجتماعی و بومی با تنوع مذهبی در اسلام، از نظر اهمیت و تأثیر آن، از منطقه‌ای به منطقه دیگر و در دوره‌های مختلف، متفاوت است و به راحتی قابل تعریف نیست؛ اما مهم است که از وجودشان آگاه باشیم.

حضور هنر - یعنی تکنیک‌های زیباسازی محیط پیرامون انسان و ارزیابی‌اشیایی که توسط گروه یا افرادی یا برای آن‌ها ایجاد می‌شود - در میان همه فرهنگ‌ها متداول و معمول است. هنر در هر منطقه‌ای تحت تأثیر محدودیت‌های اجتماعی، ایدئولوژیکی، مذهبی و تاریخی یا جغرافیایی قرار می‌گیرد؛ به همین دلیل، تمدن‌های مختلف، سنت‌های هنری‌ای دارند که با یکدیگر متفاوت‌اند. فرهنگ اسلامی نیز از این قاعده مستثنی نیست. این فصل به چند نمونه از این الزامات می‌پردازد.

نخست آنکه فرهنگ اسلامی، گذشته تاریخی مناطقی را که به ارث برد یا فتح کرد، به روش‌های پیچیده‌ای شناخت، پذیرفت یا رد کرد. دومین الزام، شامل جنبه‌هایی است که توسط این اعتقادات جدید تحمیل یا به طور ضمنی بیان شد. این جنبه‌ها که طی قرن‌ها به گونه‌های متفاوتی تفسیر شده‌اند، در مجموع جزء ویژگی‌های دائمی و پایدار تمدن اسلامی بوده‌اند. مسجد سومین نمونه توسعه و الزام اسلامی است که از نظر فنی، ابتدا جزء ملزومات این دین نبود و بعدها نشانه حضور مسلمانان شناخته شد. این دو مورد، از جنبه‌های اصلی فرهنگ اسلامی نشأت می‌گیرد. یکی از آن‌ها مواجهه این دین جدید با فلسفه قدیم یونان دوره کلاسیک، ریاضیات، فناوری و علوم طبیعی موجود در منطقه مدیترانه در اواخر عهد

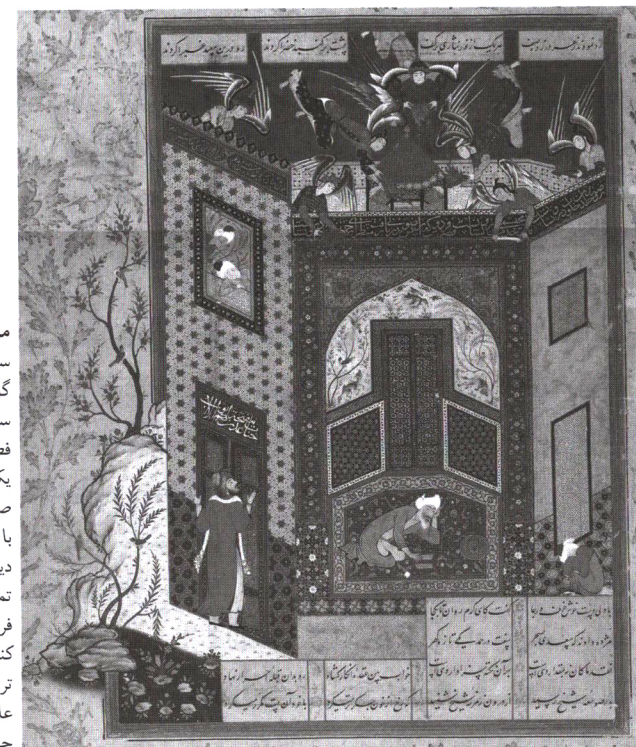

نقش برجسته گربه وحشی
قصر الحیر غربی، قرن هشتم میلادی،
پالمیرا. کاخ موزه‌های باستان‌شناختی
مانند قصر الحیر غربی که امویان
آن‌ها را در صحرای سوریه ساختند،
نمونه‌های بارزی از هنر سکولار
هستند که در اواخر عهد عتیق شکل
گرفتند. تزیینات نقاشی، موزاییک
و مجسمه‌های آن‌ها از نظر کثرت
موضوع قابل توجه هستند. صدها نمونه
تصویر از انسان‌ها و حیوانات مربوط
به دنیای باستان و همین‌طور تزیینات
هندسی غنی وجود دارد که بیانگر
سبک تزیینی اسلامی جدید است.

عتیق در ایران، هند و حتی در چین بود. این اتفاق ابتدا در بغداد - مرکز تفکر و قدرت اسلام - رخ داد و سپس به آرامی گسترش یافت که تقریباً در تمام منطقه به چشم می‌خورد. مورد بعدی، ویژگی ادبیات در دنیای اسلامی است. این مورد نیز مانند تمام ادبیات‌های آن زمان دو هدف داشت؛ تہذیب و خشنود کردن. اشکال این ادبیات از قرن دوازدهم میلادی به بعد در ایران شکل گرفت و نوعی تغزل بود که تأثیری جهانی داشت و اثر قابل توجهی بر هنر گذاشت. تفکر مسلمانان و ادبیات سرزمین‌های مسلمان، دو نمونه از چنین الزامات اجتماعی و فرهنگی بود که بر هنر تأثیر گذاشت و احتمالاً تنها دو موردی که بر تمام دنیای اسلام تأثیرگذار بوده‌اند. الزامات دیگر، مانند ترکیب گردهمایی اجتماعی و قومی یا تنوع مذهبی در خود اسلام، در مناطق مختلف و دوره‌های متفاوت، اهمیت یکسانی نداشته‌اند و به راحتی قابل توصیف نیستند؛ اما آگاهی از وجود آن‌ها، مهم است.

هنر اولیه عرب‌ها

اوایل قرن هفتم میلادی، حضرت محمد (ص) در غرب عربستان به پیامبری مبعوث شد. تاریخ‌نگاری مسلمانان که بعدها صورت گرفت، دوره ظهور اسلام را «عصر جاهلیت» نامید. به عنوان دوره غفلت معنوی و نیز عصری که دستاوردهای فرهنگی چندانی نداشته است. این مسئله به جز در مورد شعر این دوره - که از نظر موضوع و اشکال آن برجسته بود - صادق است. اینکه غرب عربستان در آن زمان در فقر فرهنگی و هنری بود، جای بحث و گفت‌وگو دارد. آثار هنری کمی که به جا مانده، مستقیماً مربوط به این منطقه می‌شود و تنها منطقه الفاو در عربستان سعودی حفاری شده است؛ حداقل بخشی از آن اشیای تزیینی و دیگر اشیای ساخته شده - مانند آثاری که اکنون وجود دارند - بیشتر از جاهای دیگر به ویژه از مصر و مدیترانه و همین‌طور از هند آورده شدند که با عرب‌ها داد و ستد می‌کردند. معماری به ندرت به شکل بناهای مهم به چشم می‌خورد، بلکه جوامع غربی عرب - چه جوامع بومی و چه افرادی که مهاجرت کرده بودند - مفاهیمی در رابطه با فضاهای مختلف داشتند، که توسط فرهنگ لغات غنی‌شان، مربوط به مکان‌های مختلف و اماکن مقدس دائم یا موقت می‌شد. و کعبه در مکه، مقدس‌ترین محل در اسلام شد و مسلمانان به سمت آن نماز گزارند. کعبه که یک پرستشگاه ماقبل اسلام است، قرن‌ها مورد استفاده قبایل بت‌پرست بود. شکل اصلی کعبه گهگاهی تغییر کرده اما اساساً به همان شکل بوده است؛ قبل از اسلام،

مرد مقدس در کلاه فرنگی
سال ۱۵۵۳ م. تصویری از زاهد و باغ
گل سرخ، جامی، واشنگتن، گالری آرتور
ساکلر. متن و تصویر ترکیب شده، در مجموع
فضای زیبایی به وجود آورده‌اند که یادآور
یک صحنه نمایش است. یک مرد مقدس
صوفی به نظر می‌رسد که در یک کلاه فرنگی
با تزیینات زندانی شده است. شخص
دیگری سعی دارد با او از طریق در بسته
تماس برقرار کند؛ در حالی که در بالا،
فرشتگانی هدیه می‌فرستند. دو شخصیت
کنجکاو در مقابل یک پنجره هستند، لیکن
تردید بر چهره قهرمان است و تضاد بین
عارف زاهد و محیط پرتجمل اطرافش
حالی طنزآمیز به این مینیاتور می‌دهد.